

**УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
СЕКТОР ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА**

61003, м. Харків, вул. Кооперативна, 13
т. 731-31-32

**НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань за 2008 рік)

Вип. 12

**Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації
з питань культури і мистецтва Харківської
обласної універсальної наукової бібліотеки**

Харків 2011

НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань за 2008 рік)
Випуск 12*

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Є.П. КУШНАРЬОВА

17 січня 2008 року, у річницю трагічної загибелі колишнього міського голови Харкова та губернатора регіону, видатного українського політика й громадського діяча, почесного громадянина Харкова Євгена Петровича Кушнарєва, на будівлі Харківського міськвиконкому, що на площі Конституції, 7 було відкрито меморіальну дошку на його честь.

Меморіальний барельєф виготовлений із граніту і бронзи. Його автор відомий харківський скульптор Сейфаддін Гурбанов. Ескіз портрету скульптор малював по фотографіям, намагаючись підкреслити як багатогранну особистість свого героя, так і трагічність його долі: „Я хотів знайти в портреті вічність. Треба, щоб було видно, що він – господар землі”.

*Євген Кушнарєв народився 29 січня 1951 року у Харкові. Закінчив тут у 1973 році інженерно-будівельний інститут, працював на Харківському заводі залізобетонних конструкцій. З 1981 року – на партійній роботі. У 1990 році був обраний головою Харківської міськради і народним депутатом України, у 1994 р. – харківським міським головою. З грудня 1996 р. до листопада 1998 р. очолював адміністрацію Президента України, з жовтня 2000 р. по грудень 2004р. – працював головою Харківської облдержадміністрації. З грудня 2004 р. до лютого 2005 р. – голова облради. У березні 2006 р. обраний народним депутатом України за списком Партії регіонів. 17 січня 2007 року Кушнарєв помер в Ізюмській міській лікарні від тяжкої рани, отриманої на полюванні.

Є.П. Кушнарєв нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V, IV та III ступенів (1998, 2002, 2004 роки), знаком ордена „Святий Князь Володимир” II ступеня (1995), орденом Почесного легіону (Франція, 1997 рік) та ін.

Література:

*Гвоздикова Е. На фасаде памяти о Кушнарєве / Е. Гвоздикова // Новый день.- 2007.- 7 дек.- (Увековечивание).

Ефанова М. Барельєф изготовили за два дня / М. Ефанова // Веч. Харьков.- 2008.- 19 янв.

Єрмоленко О. Він брав під захист кожного харків'янина / Єрмоленко О. // Слобід. край.- 2008.- 19 січ.- (Пам'ять).

Зеленина Е. Виктор Янукович: «Я не хочу верить, что Евгений Кушнарєв погиб случайно» / Е. Зеленина // Время.- 2008.- 19 янв.

Кушнарєв Евгений Петрович // Карнацевич В.Л. 100 знаменитих харьковчан / В.Карнацевич.- Х., 2005.- С.235 – 239.

ПАМ'ЯТНИК Є. КУШНАРЬОВУ

Було відкрито 25 жовтня 2008 року на могилі Євгена Кушнарєва (центральна алея другого міського кладовища).

Його створила творча група скульптора Олександра Рідного.

Фігура Кушнарєва відлита із бронзи. Він зображений на фоні чорної та сірої гранітних брил, що символізують темну і світлу смуги його життя. Обидві могли б бути міцним суцільним монолітом, але фатальний постріл обірвав його навпіл. Зірка і хрест, за словами автора, посилюють цю символіку, натякаючи на трагічну смерть покійного. Фігура Кушнарєва виконана у повний зріст з закинути через плече піджаком – зображення взяте із відомої фотографії Євгена Петровича з обкладинки його книги „Сто кроків харківською землею”. Кушнарєв – у золотому пшеничному полі.

Література:

Богданова В. Памятник Кушнарєву будет „официальным” / В. Богданова // Газета по-харьковски.- 2007.- 4 окт.

Памятник губернатору // Харьк. известия.- 2008.- 28 окт.

Салімонович Л. Зірка, хрест, світла та чорна смуги життя / Л. Салімонович // Слобід. край.- 2008.- 28 жовт.- (Пам'ять).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ЛЕВА ЛАНДАУ

25 січня 2008 року у Харкові на стіні факультету теоретичної фізики ХПУ було відкрито меморіальну дошку видатному фізику-ядернику, теоретику, лауреату Нобелівської премії Леву Ландау.

Лев Давидович Ландау народився 22 січня 1908 року в Баку в сім'ї інженера нафтовика і лікаря. У 1916 році Лев Ландау вступив до Бакинської гімназії. Револуція та громадянська війна перервали його навчання. Тільки в 1920 році Ландау вступив до економічного технікуму, пізніше – до Азербайджанського державного університету. У 1924 році він перевівся на фізико-математичний факультет Ленінградського університету. Закінчив його у 1927 році, у 19-річному віці. На цей час він вже був автором чотирьох опублікованих наукових робіт. Далі були аспірантура Ленінградського фізико-технічного університету, наукові відрядження до Німеччини, Швейцарії, Англії, Нідерландів і Данії, зустрічі з основоположниками квантової механіки, в т.ч. з Нільсом Бором.

У 1931 р. Ландау повернувся до Ленінграда, але незабаром переїхав до Харкова, який на той час був столицею України. Тут він став керівником теоретичного відділу Українського фізико-технічного інституту і одночасно завідувачем кафедр теоретичної фізики в Харківському механіко-

машинобудівному інституті (зараз НТУ „ХПІ”) і в Харківському університеті.

Перебування у Харкові – важливий етап наукової та педагогічної діяльності Л.Д. Ландау. Саме тут почала створюватись його школа теоретичної фізики, широко відома у всьому світі.

У 1934 році ще зовсім молодий учений отримав від Академії наук СРСР ступінь доктора наук без захисту дисертації, а в наступному 1935 р. – звання професора.

Завдяки Л. Ландау і його сподвижникам Харків став центром фізики взагалі і в особливості теоретичної фізики. Сюди часто приїздили іноземні фізики-теоретики Бор, Паулі, Вайскопф, Плачек та інші, проводились фізичні конференції за участі вчених зі світовими іменами. У 1937 році Ландау переїхав до Москви, однак не поривав стосунків з Харківськими теоретиками.

Нобелівська премія з фізики 1962 року була присуджена Л.Д. Ландау „за піонерську теорію конденсованих середовищ, насамперед рідкого гелію”. Цю премію він одержав у Москві від посла Швеції в СРСР, оскільки за станом здоров'я (після автокатастрофи) не зміг виїхати до Швеції. Після катастрофи (7 січня 1962 року) його фізичне здоров'я і здібності до наукової праці повністю так і не відновились.

Помер Лев Давидович Ландау 1 квітня 1968 року після важкої операції.

Література:

Ландау Лев Давидович // Карнацевич В.Л. 100 знаменитих харьковчан / В.Карнацевич.- Х., 2005.- С. 239 – 248.

Нестерук В. Лев Давидович Ландау / В. Нестерук // Сто знаменитих харьковчан.- Х., 2004.- С. 170 – 171.

Пам'ять про видатного вченого // Слобід. край.- 2008.- 26 січ.- (Ушанування).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Л.П. ЮЗЬКОВА

5 березня 2008 року у Харкові на будинку президії Академії правових наук України, по вул. Пушкінській, 70 було відкрито бронзовий бюст-барельєф в пам'ять відомого вченого-правознавця, одного із засновників Академії правових наук, доктора юридичних наук, професора, першого голови Конституційного суду України Леоніда Петровича Юзькова.

Л.П. Юзьков (28.01.1938 – 2.03.1995) працював доцентом, завідуючим кафедрою, професором Київської вищої партійної школи, а пізніше – професором Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. У 1990 році він керував робочою групою по розробці проекту Декларації про державний суверенітет України. В липні 1992 року Леоніда Юзькова було обрано головою Конституційного суду України. Він був членом Венеціанської комісії Ради Європи „Демократія через право”, очолював групу науковців, які підготували концепцію Основного Закону України, а потім і робочу групу з розробки проекту нової Конституції України.

Література:

Лебедев А. Отец украинской Конституции / А. Лебедев // Веч. Харьков.- 2008.- 13 мар.- (Память).

Матвеев А. В память первого главы Конституционного суда Украины / А. Матвеев // Время.- 2008.- 6 мар.

ВІДРОДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ФАЯНСУ СЛОБОЖАНЩИНИ

На початку березня 2008 року в рамках проекту відділу культури і туризму Харківської райдержадміністрації та РЦДЮТ „Відродження історії фаянсу Слобожанщини” у селищі Буди Харківського району відбулося відкриття меморіальних дощок на сторожці (залишок Свято-Миколаївського храму, збудованого за проектом єпархіального архітектора В. Немкіна у 1902 р.) та на найстарішій будівлі поліклініки.

Література:

Пархоменко М. Пишаються історією Буд. / М. Пархоменко // Трибуна трудящих.- 2008.- 26 берез.- (Відгомін подій).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Г.І. ВАЩЕНКА

22 травня 2008 року у Харкові на фасаді дому по вул. Красіна, 5 було відкрито меморіальну дошку видатному державному та громадському діячу Григорію Івановичу Ващенку. Саме у цьому будинку він жив з 1960 по 1972 роки.

Г.І. Ващенко у 1963 – 1972 роках очолював Харківський обком КПУ, потім працював першим заступником Голови Ради Міністрів УРСР, а у 1983 – 1986 роках – Міністром торгівлі СРСР. Завдяки йому у 1968 році у Харкові було почато будівництво першої черги метрополітену, одна із станцій якого носить його ім'я.

Література:

Достойны памяти людской // Нова демократія.- 2008.- 30 трав.

Корн А. Без него метро в Харькове могло и не быть / А. Корн // Веч. Харьков.- 2008.- 29 мая.

Открыта мемориальная доска // Объективно.- 2008.- 29 мая.- (Память).

ПАМ'ЯТНИК АКАДЕМІКУ БАРАБАШОВУ

26 травня 2008 року у Харкові в рамках святкування 200-річчя Харківської наукової астрономічної школи, біля будинку НДІ астрономії Харківського університету ім. Каразіна було відкрито пам'ятник видатному астроному, академіку Миколі Павловичу Барабашову.

М.П. Барабашов – вчений зі світовим ім'ям, яким названі не лише вулиця і станція метро у Харкові, але і кратер на Марсі та мала планета 2883 Barabashov.

Народився у Харкові 30 березня 1894 року в родині професора Харківського університету, завідуючого очною клінікою Павла Барабашова. Навчався у 1-й Харківській гімназії, яку закінчив у 1912 р. зі срібною медаллю.

Про астрономію він мріяв з дитинства. Першу астрономічну статтю написав і опублікував у 15-річному віці.

У 1912 році став студентом Тартуського університету, у 1914 році через хворобу перевівся на фізико-математичний факультет Харківського університету. Саме тоді виходять його перші наукові праці в журналах французького астрономічного товариства „Астрономія” та в „Известиях Русского общества любителей мироведения”, присвячені дослідженням Сонця, Місяця та інших небесних тіл.

По закінченні університету М.П. Барабашов залишився при кафедрі астрономії університету без права одержання стипендії. Паралельно х роботою на кафедрі він працював вчителем у школі, пізніше був зарахований до штату обсерваторії на посаду завгоспа. У 1922 році здобув посаду астронома-спостерігача, у 1927 р. – отримав звання професора.

Свої дослідження Барабашов зосередив на вивченні поверхні Місяця, фізичних властивостей поверхонь планет, зокрема Сонця, Венери і Марса та їх супутників. Результатом візуальних астрономічних досліджень стала карта поверхні Марса.

У 1930 році Миколу Барабашова було призначено директором обсерваторії. У цей час він читає лекції у Харківському інституті народної освіти, а у 1933 році, з відновленням Харківського університету, очолив кафедру астрономії. Саме в цей час почала формуватись харківська астрономічна школа. За наукові досягнення у 1936 році Барабашову було присвоєно звання доктора фізико-математичних наук без захисту дисертації, а у 1941 р. – звання заслуженого діяча наук України.

З початком Великої Вітчизняної війни харківська астрономічна команда припиняє вивчення неба, але продовжує наукову і викладацьку роботи. Під час евакуації М. Барабашов очолив кафедру астрономії і теоретичної механіки Об'єднаного Українського університету у Кзил-Орді (Казахстан), який було утворено на базі Київського і Харківського університетів. Повернувшись до рідного міста у 1943 році, Микола Павлович очолив Харківський університет, але у 1945 р. залишив посаду через хворобу. Під час тривалого лікування зосередив свою наукову роботу на вивченні Сонячної системи. З його ініціативи для координації досліджень Місяця була створена Комісія фізики планет астрономічної ради АН – яку він очолював протягом п'ятнадцяти років.

Результат дослідів Місяця і планет М. Барабашов виклав у своїх численних працях. Список його робіт включає понад 500 наукових статей, монографій, навчальних посібників, науково-популярних брошур та статей.

М. Барабашов був нагороджений чотирма орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора. У 1969 році йому було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці.

Помер Микола Павлович Барабашов 29 квітня 1971 року.

Література:

Барабашов Миколай Павлович // Карнацевич В.Л. 100 знаменитих харьковчан / В.Карнацевич.- Х., 2005.- С.31-35.

Зеленина Е. Через трудности к высокой цели / Е. Зеленина // Время.- 2008.- 11 июня.

Ильич Л. Памятник Барабашову не будет напоминать о рынке / Л. Ильич // Веч. Харьков.- 2008.- 3 июня.

Памятник академику Барабашову // Объективно.- 2008.- 29 мая.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ІВАНА КУЧУГУРИ-КУЧЕРЕНКА

У липні 2008 року в селищі Мурафа Краснокутського району було відкрито меморіальну дошку Іванові Кучугурі-Кучеренку.

Життя видатного кобзаря, громадського діяча, одного із перших народних артистів України було тісно пов'язане з Харківщиною. Внаслідок своїх численних концертів в Україні та поза нею Іван Кучеренко (справжнє прізвище кобзаря) чимало зробив для популяризації мистецтва бандури. Він був одним із перших народних кобзарів, який перейшов на форму сценічного виконавства. Перший його сценічний виступ відбувся у Харкові на Археологічному з'їзді у 1903 році. Далі ідуть чисельні виступи та гастролі у Петербурзі, Катеринославі, Києві, Полтаві, Курську, Москві, Варшаві, Харкові.

В післяреволюційні часи Іван Кучугура-Кучеренко активно включається до розбудови культурного і релігійного життя на Харківщині. Обраний зборами Мурафської сільської ради клубним працівником, він посилює свою концертну діяльність, дає концерти практично у всіх райцентрах тодішньої Харківської губернії. Користуючись своїм мистецьким авторитетом, під час виступів І. Кучугура-Кучеренко веде наполегливу місіонерську роботу. Одночасно кобзар не кидає і традиційно-співоцьких виконавських форм, кобзарює біля багатьох церковних храмів та монастирів.

У тридцяті роки становище різко змінилося. Вважаючи діяльність кобзаря небезпечною для становлення радянської системи, І. Кучугурі-Кучеренку забороняють проводити концертну діяльність і відбирають звання народного артиста УРСР, присвоєне у 1925 році за великі заслуги у розвитку кобзарського мистецтва. Тим часом хвиля репресій докотилась і до Мурафи, де жив і працював Іван Кучугура-Кучеренко. За доносом, його, як особливо небезпечного антирадянського агітатора, було ув'язнено і за вироком особливої трійки УНКВС від 24 листопада 1937 року як „ворога народу”

розстріляно у харківському лісопарку. Похований кобзар у братській могилі на Польському меморіальному цвинтарі.

Сьогодні постать І.О. Кучугури-Кучеренка є знаковою не тільки для його земляків, а й для всієї української культури.

Література:

В селі Мурафа відкрито меморіальну дошку Івану Кучугури-Кучеренку // Зоря (Золочівський, Краснокутський, Богодухівський, Дергачівський р-ни).- 2008.- 12 лип.- (Події).

Луньов П. Корифей кобзарського мистецтва / П. Луньов // Промінь (Краснокутський р-н).- 2008.- 12 лип.

Мішалов В. Значення Івана Кучугури-Кучеренка для сучасного кобзарського та бандурного мистецтва в українській культурі / Мішалов В. // Український простір.- 2008.- 15 серп.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ В. КРИЧЕВСЬКОГО

21 серпня 2008 року в будинку радіотехнікуму по вул. Сумській, 18 було відкрито меморіальну дошку архітектору і живописцю Василю Кричевському.

В. Кричевський зробив немалий вклад в архітектуру нашого міста. Він є розробником ескізів ліпнини, що до сьогодні прикрашає будинки Харкова.

Народився Василь Кричевський 31 грудня 1872 року, у 1913 – 1915 роках працював художнім керівником ткацької майстерні в с. Оленівка Васильківського району на Київщині. 22 березня 1918 року проекти В. Кричевського затвердила Центральна Рада. Герб, який розробив Кричевський на основі Володимирського тризубця, тепер відновлено у якості малого герба України. У 1943 році разом з сім'єю емігрує до Німеччини, у 1946 – в Венесуелу. Частина робіт художника знаходиться за кордоном, в основному в Українському музеї Нью-Йорку. У 2003 році внучка Василя Кричевського Оксана де Лінде передала близько 300 робіт свого діда в дар українським музеям.

Література:

В пам'ять об архитекторе // Харьк. известия.- 2008.- 19 авг.

ПАМ'ЯТНИК ЗАГИБЛИМ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ В АФГАНІСТАНІ В ПЕРЕСІЧНОМУ

19 серпня 2008 року у селищі Пересічне Дергачівського району відбулося відкриття пам'ятника загиблим учасникам бойових дій в Афганістані.

Література:

Лузан В. Відлуння афганських гір / В. Лузан // Вісті Дергачівщини.- 2008.- 23 серп.

ПАМ'ЯТНИК А. ОЩЕПКОВУ

23 серпня 2008 року неподалік від селища Високий по трасі Москва-Сімферополь в сторону селища Науковий було відкрито пам'ятник Герою Радянського Союзу Андрію Ощепкову. Монумент встановлено близько того місця, де в серпні 1943 року він повторив подвиг Олександра Матросова – закривши собою амбразуру ворожого дзоту.

Монумент представляє собою три стели, виготовлені із червоного граніту. На одній зображено момент подвигу Андрія Ощепкова, на другій – його опис, на третій – біографія героя.

Андрій Іванович Ощепков народився 27 грудня 1922 року (нині Тальменський р-н Алтайського краю). На фронті з 1941-го. 24 серпня 1943 року командир відділення мотострілкового батальйону 5-ї Танкової армії Андрій Ощепков з групою розвідників проник в тил до німців близько селища Буди Харківської області. Зав'язався бій, у якому розвідгрупа знищила близько 50 гітлерівців і 5 ворожих бойових точок. Ощепкова було тяжко поранено. У критичний момент бою він кинувся на амбразуру дзоту і ціною власного життя врятував товаришів. Поховано його у братській могилі в пгт Коротич Харківського району. Посмертно А.І. Ощепкову присвоїли звання Героя Радянського Союзу (10 березня 1944 р.) і нагородили орденом Леніна.

Література:

Жикол О. Серцем плачуть матері... / О. Жикол // Трибуна трудящих.- 2008.- 6 верес.

Старосельцев С. Улица неизвестного героя / С. Старосельцев // Главное.- 2008.- 23 авг.

Стрельник И. Харьковскому Матросову поставят памятник / И. Стрельник // Веч. Харьков.- 2008.- 9 авг.

ПАМ'ЯТНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ПОЛЬСЬКИХ ОФІЦЕРІВ

1 листопада 2008 року в Харкові на будинку управління СБУ в Харківській області (колишнє НКВС) було відкрито пам'ятну дошку, присвячену польським офіцерам, розстріляним у 1940 році.

Література:

Квіти панам офіцерам // Слобід. край.- 2008.- 4 лист.- (Пам'ять).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Г. МАЛЮКА

24 листопада 2008 року на будинку № 82 по вулиці Сумській у Харкові було відкрито меморіальну дошку колишньому генеральному директору заводу імені Малишева Григорію Вікторовичу Малюку.

Григорій Малюк народився 24 листопада 1948 року. Після закінчення Харківського авіаційного інституту більше 15-ти років працював на Харківському заводі „Електроприлад”: начальником бюро, начальником цеху, головним інженером – першим заступником директора. З 1992 по 1997 рік Григорій Вікторович займав посади голови облради і заступника голови облдержадміністрації. З 1997 по 2001 рік – очолював ДП „Завод ім. Малишева”, одночасно виконуючи обов’язки першого заступника міністра машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії. З 2002 року працював заступником голови ради – генерального директора ООО „Українська технологічна компанія „Скіф”, був головою наглядової ради ЗАТ „КАМАЗ-УТК”. Очолював Харківську обласну організацію роботодавців України „Граніт” і обіймав посаду заступника голови ради Федерації роботодавців України. Нагороджений орденом „За заслуги” III ступеню і признаний лауреатом загальнонаціональної премії „Людина року – 1998”. Помер у серпні 2008 року.

Література:

Гвоздикова Е. «Аура монолита», высеченная в бронзе / Е. Гвоздикова // Новый день.- 2008.- 26 нояб.

Відкрито меморіальну дошку Григорію Малюку [Електрон. ресурс] // Харківська обласна державна адміністрація.- Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua>

ПАМ’ЯТНИКИ ПАМ’ЯТІ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ В УКРАЇНІ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

На виконання Указу Президента України „Про заходи у зв’язку з 75 роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні” від 28.03. 2007 року № 250 та розпорядження голови Харківської обласної державної адміністрації від 5 березня 2008 року „Про спорудження пам’ятника жертвам голодоморів в Україні” у селі Черкаська Лозова Дергачівського району Харківської області на природному пагорбі на в’їзді до Харкова 19 листопада 2008 року було відкрито **Меморіальний комплекс пам’яті жертв Голодомору в Україні.**

Скульптура представляє собою композицію висотою 6 метрів: українська родина, яка увічнена у бронзі. Автор монументу, харківський скульптор Олександр Рідний, образ Голодомору втілив у чотирьох постатях: батько з матір’ю та двоє дітей, що символізують боротьбу за волю і молитву за Україну. Чоловік, батько родини, уособлює боротьбу, його гнівний погляд зорієнтований на північ – Росію, звідки йдуть зловісні директиви. Жінка, мати, підняла руки до неба, зорієнтовані на Київ, та молить Бога дати вижити родині. Двоє дітей символізують ідею невмирущості України, її майбутнє. Біля підніжжя скульптурної композиції викарбувані зловісні директивні документи, які фактично прирікають українських селян на голодну смерть.

Упродовж ХХ століття народ України пережив три голодомори – 1920-1921, 1932-1933 і 1946-1947 роки. За різними оцінками, від голоду загинули від 3 до 10 мільйонів чоловік, третина з них – діти. На Харківщині (у той час до її складу входили й частини нинішніх Полтавської, Сумської, Київської та Луганської областей) голодною смертю померло найбільше людей серед населення областей України. За деякими даними, упродовж осені 1932 – літа 1933 рр. – близько 2 мільйонів осіб; в тому числі за три весняні місяці 1933 року – близько 300 тисяч її жителів.

Література:

Логвиненко Л. Епоха жовтого князя / Л. Логвиненко // Главное.- 2008.- 22 нояб.

Меморіальний комплекс пам'яті жертв Голодомору в Україні в селі Черкаська Лозова Дергачівського району Харківської області [Електрон. ресурс] // Харківська обласна державна адміністрація.- Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua>

Ми зерном в полі поросли, щоб не було голодоморів... // Голос Лозівщини.- 2008.- 21 лист.

22 квітня 2008 року у с. Муравлінка (Старовірівська сільська рада) Нововодолазького району було відкрито **пам'ятник жертвам Голодомору 1932-33 років.**

Література:

Петько Ю. Пам'ятник жертвам голодомору / Ю. Петько // Вісті Водолажчини.- 2008.- 26 квіт.

5 листопада 2008 року в місті Мерефа Харківського району в урочищі Сухий Яр зусиллями і коштами місцевих мешканців, депутатів Мереф'янської міської ради та громади християн-баптистів було встановлено **Пам'ятний Хрест** на місці поховання 2300 жертв Голодомору 1932 – 1933 років.

Література:

Пам'ять об'єднує [Електрон. ресурс] // Харківська обласна державна адміністрація.- Режим доступу: <http://www.kharkivoda.gov.ua>

22 листопада 2008 року районний **Пам'ятний знак** „Жертвам Голодомору 1932 – 1933 років в Україні” було відкрито у селі Волохів Яр Чугуївського району.

Місце для встановлення пам'ятника обрано не випадково. Завдяки пошуковим групам, створеним на виконання Указу Президента України „Про заходи у зв'язку з 75 роковинами Голодомору 1932-1933 років в Україні”, вдалося встановити імена багатьох жителів району, які загинули мученицькою смертю внаслідок сталінського терору над українським народом, і передусім, селянством. Як встановили юні дослідники, з усіх сіл Чугуївщини, чи не найбільше від штучно організованого голоду постраждав

Волохів Яр, де жахлива голодна смерть забрала життя кожного четвертого мешканця.

Література:

Головін С. Україна пам'ятає, а світ визнає / Головін С. // Красная звезда.- 2008.- 26 нояб.

29 листопада 2008 року у м. Валки в парку між Свято-Преображенським храмом і Меморіалом Слави постала центральна стела **Меморіалу Скорботи** з надписом „Низько схиляємо голову перед світлою пам'яттю тисяч земляків – жертв Голодомору 1932 – 1933 років в Україні”. А над нею – арка з дзвоном і хрестом. Це – без перебільшення народний пам'ятник, який Валківщина споруджувала усією громадою під патронатом районної ради.

Література:

Романенко В. Народний пам'ятник невинно убієнним / В. Романенко // Сільські новини.- 2008.- 29 лист.

У різдвяно-новорічні дні 2009 року на горі Крем'янець, що в Ізюмському районі встановлено білокам'яну скульптуру Божої Матері з Покровом у руках. Нижче напис: „Нам не потрібна помста, лише пам'ять і хліб у кожній хаті і кожен день...” Цей **меморіальний комплекс** споруджено з метою увічнення пам'яті жертв Голодомору 1932-33 рр., пам'яті полеглих захисників Вітчизни на Ізюмсько-Барвінківському напрямку у роки Великої Вітчизняної війни та як оберіг від усякого лиха.

Автор пам'ятника – скульптор Іван Ковальов. Збудовано його коштом мешканців Ізюма і району.

Література:

Божа Матір на одній з найвищих точок Харківщини // Главное.- 2009.- 17 янв.

Відкриття пам'ятних знаків жертвам голодоморів – це не лише увічнення спогадів про кожного мученицьки померлого нашого співвітчизника, а й постійне нагадування сучасному і прийдешнім поколінням про те небачене народовбивство, яке зазнала Україна, і яке ніколи і ніде не повинно повторитися.

Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації з питань культури та мистецтва.